

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานของหน่วยงาน

2.1 ชื่อที่ตั้งหน่วยงาน และสภาพพื้นที่ทั่วไป

สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช

ที่อยู่ เลขที่ 1 หมู่ 9 ตำบลอุ่มดง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา 30370

2.2 พันธกิจและวิสัยทัศน์

พันธกิจ

วิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน

วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรหลักที่ศึกษาวิจัยและพัฒนา สร้างองค์ความรู้ทางวิชาการด้านวนวัฒนวิทยา เพื่อฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

2.3 ประวัติและความเป็นมาของหน่วยงาน

สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชหรือแหล่งสงวนชีวมณฑลสะแกราช ได้ก่อตั้งมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2510 โดยมีภารกิจวิจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม และ นิเวศวิทยา จนถึงขณะนี้มีผลงานวิจัยในพื้นที่แห่งนี้มากกว่า 200 เรื่องขณะเดียวกัน ในปี พ.ศ. 2519

สถานีฯ สะแกราชได้รับการรับรองจาก UNESCO ภายใต้โครงการ MAB (Man and Biosphere Program) ให้เป็นแหล่งสงวนชีวมณฑลแห่งหนึ่งของโลกซึ่งเป็นแห่งแรก ของประเทศไทย และเป็น 1 ใน 7 แห่งของเอเชียในขณะนั้น ขณะนี้แหล่งสงวนชีวมณฑลมีจำนวน 408 แห่ง จาก 94 ประเทศทั่วโลก (ข้อมูล พฤษภาคม ปี พ.ศ. 2545)

จากความสำคัญของพื้นที่และมีผลงานวิจัยจำนวนมากซึ่งกระจุกกระจายกันอยู่ ทำให้การรวบรวมและจัดระบบฐานข้อมูลของผลงานวิจัยและข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องของแหล่ง สงวนชีวมณฑลสะแกราช เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อนำความรู้ต่างๆ ดังกล่าว ถ่ายทอดสู่สังคม ทั้งนักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป และเป็นข้อมูลที่ใช้ในการวางแผนการวิจัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งเป็นข้อมูลที่จะใช้ในการแลกเปลี่ยนระหว่างแหล่งสงวนชีวมณฑลแห่งอื่นๆ ทั่วโลก ด้วยเหตุผลดังกล่าว ศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพ (ศลช.), สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ในฐานะหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบโครงการ MAB/UNESCO ของประเทศไทย และประสานการดำเนินงานบริหาร จัดการความหลากหลาย

สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชตั้งอยู่ในตำบลภูหลวงในเขตอำเภอปักธงชัย ตำบลวังน้ำเขียว และตำบลอุ่มดง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตัวเมืองนครราชสีมา ระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 304 (ฉะเชิงเทรา-นครราชสีมา)และห่างจาก กรุงเทพมหานครประมาณ 300 กิโลเมตร สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชมีเนื้อที่ทั้งหมด 78.08 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 48,800 ไร่ มีความสูงระหว่าง 720- 770

เมตร จากระดับน้ำทะเล มีแนวเขตทางด้าน ตะวันออกติดทางหลวงหมายเลข 304 เป็นระยะทาง ประมาณ 10 กิโลเมตร ในปี 2519 UNESCO ภายใต้โครงการมนุษย์และชีวมณฑล (Man and Biosphere, MAB) ได้รับรองให้สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช เป็นแหล่งสงวนชีวมณฑลแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งครอบคลุมเนื้อที่ประมาณ 48,800 ไร่ อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2543 UNESCO/MAB ได้มีนโยบายที่จะ เพิ่มจำนวนแหล่งสงวนชีวมณฑลพร้อมทั้งขยายพื้นที่แหล่งสงวนชีวมณฑล ที่มีอยู่เดิม ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งสงวนชีวมณฑลของประเทศไทย ได้มีความคิดที่จะขยายพื้นที่ของแหล่งสงวนชีวมณฑลสะแกราช ออกไปจากเดิมที่มีอยู่ 48,800 ไร่ เป็น 481,969 ไร่ หรือ ประมาณ 771 ตร.กม. โดยครอบคลุมพื้นที่ 11 ตำบล ของอำเภอวังน้ำเขียว และอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่

อำเภอวังน้ำเขียว 1. ตำบลอุดมทรัพย์ 2. ตำบลวังน้ำเขียว 3. ตำบลวังหมี
4. ตำบลไทยสามัคคี 5. ตำบลระเริง

อำเภอปักธงชัย 1. ตำบลภูหลวง 2. ตำบลตะขบ 3. ตำบลตุม 4. ตำบลสุขเกษม
5. ตำบลลำนางแก้ว 6. ตำบลจิ้ว

สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราชปกคลุมด้วยป่าไม้สำคัญ 2 ชนิด ได้แก่ป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen forest) และป่าเต็งรัง (Dry Dipterocarp forest) พันธุ์ไม้ ที่สำคัญของป่าดิบแล้งชนิดนี้ ประกอบด้วย ตะเคียนหิน (Hopea ferrea) ตะเคียนทอง (Hopea odorata) กระเบาหลัก (Hydnocarpus ilicifolius) เป็นต้น ส่วนป่าเต็งรัง ประกอบด้วย เต็ง (Shorea obtusa) รัง (Shorea Siamensis) พะยอม (Shorea floribunda) เป็นต้น ป่าทั้งสองชนิดครอบคลุมเนื้อที่ประมาณร้อยละ 70 ของพื้นที่ สถานีฯ สะแกราช นอกนั้นเป็นป่าชนิดอื่น เช่น ป่าไผ่ ป่าปลูก ทุ่งหญ้า เป็นต้น สัตว์ป่าที่สำรวจพบมีประมาณ 380 ชนิด เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 7 ชนิด ที่พบได้แก่ เก้ง เลียงผา หมูป่า หมายป่า หมูป่า เป็นต้น สัตว์ปีกมีประมาณ 200 ชนิด และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม จำนวน 82 ชนิด จากจำนวนสัตว์ดังกล่าวเป็นสัตว์หายากและใกล้สูญพันธุ์ ได้แก่ เสือโคร่ง กวางป่า นกยูง พญากระรอกสีด้าไก่ฟ้าหลังขาว เป็นต้น

ความสำคัญของสถานี

1.) เป็นสถานที่เพื่อการวิจัย ทางด้านสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยาป่าเขตร้อน (ป่าดิบแล้งและป่าเต็งรัง) จนถึงขณะนี้การวิจัยในพื้นที่แห่งนี้มีจำนวนไม่น้อยกว่า 200 เรื่อง ซึ่งความรู้ดังกล่าว ได้สร้างสรรค์ภูมิปัญญาแก่นักวิชาการและยังได้นำไปช่วยเหลือในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนอีกด้วย

2.) เป็นห้องปฏิบัติการธรรมชาติ สำหรับนักเรียน นักศึกษาที่ใช้พื้นที่ป่าไม้ในเขตสถานีฯ เป็นสถานที่เพื่อการศึกษาและวิจัยทางด้านธรรมชาติของป่าไม้ นอกจากนั้น บริเวณโดยรอบของพื้นที่ป่าไม้ ของสถานีฯ ยังมีหมู่บ้านจำนวน 9 หมู่บ้าน ที่อยู่กับป่าไม้ได้อย่างสมดุล ซึ่งเป็นสถานที่เพื่อการวิจัยทางด้านสังคมเศรษฐกิจกับป่าไม้ได้อีกด้านหนึ่ง ซึ่งปีหนึ่งมีจำนวนมาก

3.) เป็นแหล่งสงวนชีวมณฑล (UNESCO Biosphere Reserves) แห่งหนึ่งของโลกที่ทำหน้าที่ดำเนินการอนุรักษ์พัฒนา และการสนับสนุนการศึกษาวิจัย ที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายนานาชาติทั่วโลก

4.) เป็นสถานที่ศึกษาธรรมชาติและพักผ่อนหย่อนใจ ทางด้านธรรมชาติ ของป่าดิบแล้ง และป่าเต็งรัง พรรณพืชและพันธุ์สัตว์นานาชนิด

5.) เป็นศูนย์การประชุมและสัมมนา เนื่องจากมีความพร้อมทั้งที่พัก สถานที่ประชุม และ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

สภาพทั่วไป ที่ตั้งและอาณาเขต

พื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช (สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช) ตั้งอยู่ในเขตตำบลภูหลวง อำเภอปักธงชัย ตำบลวังน้ำเขียวและตำบลอุ่มดง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ห่างจากตัวจังหวัดนครราชสีมา ประมาณ 60 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 304 และห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 300 กิโลเมตร หรืออยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 14 องศา 26 ลิปดา 33 พิลิปดา ถึง 14 องศา 32 ลิปดา 50 พิลิปดาเหนือ และเส้นลองจิจูด ที่ 101 องศา 50 ลิปดา 43 พิลิปดา ถึง 101 องศา 57 ลิปดา 21 พิลิปดา ตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 80 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 50,000 ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช ตั้งอยู่บนขอบที่ราบสูงโคราช พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีความสูงระหว่าง 720 - 770 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยมีลักษณะเป็นหน้าผาชันทางด้านใต้ และค่อยๆลาดลงไปทางเหนือ

สภาพทั่วไปในพื้นที่ป่าไม้ ประกอบไปด้วย

ป่าดิบแล้ง (dry evergreen forest) : เป็นป่าค่อนข้างทึบ มีเนื้อที่ประมาณ 21,019 ไร่ และมีความหนาแน่น 123 ต้นต่อไร่ พันธุ์ไม้ที่สำคัญประกอบด้วย ตะเคียนหิน(*Hopea ferrea*) ตะเคียนทอง(*Hopea odorata*) ชัน(*Shorea sericeiflora*) กะบก(*Irvingia malayana*) เป็นต้น

ป่าเต็งรัง (dry dipterocarp forest) : เป็นป่าโปร่ง มีเนื้อที่ประมาณ 8163 ไร่ มีความหนาแน่น 84 ต้นต่อไร่ พันธุ์ไม้สำคัญได้แก่ เต็ง(*Shorea obtusa*) รัง(*Pentacme sauvis*) พลวง (*Dipterocarpus tuberculatus*) เหียง(*Dipterocarpus obtusifolius*) พะยอม(*Shorea florifolius*) เป็นต้น

นอกจากป่าสำคัญทั้งสองชนิดดังกล่าว ยังมีป่าไผ่และป่าปลุก โดยเฉพาะป่าปลุกมีเนื้อที่ประมาณ 8,643 ไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไม้โตเร็ว ได้แก่ กระถินเทพา (*Oxythantha ellbociliata*) กระถินณรงค์(*Acacia curiculaeformis*) ช่อ(*Gmelina arborea*) เป็นต้น

สัตว์ป่า

สัตว์ป่าที่สำรวจพบในพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช (สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช) มีประมาณ 380 ชนิด เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 7 ชนิด ที่พบได้แก่ เก้ง เลียงผา หมูป่า หมาป่า หมูป่า เป็นต้น สัตว์ปีกมีประมาณ 200 ชนิด ประกอบด้วย ไก่ฟ้าพระยา ลอ ไก่ป่า และนกชนิดต่างๆ สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกจำนวน 25 ชนิด และสัตว์เลื้อยคลานจำนวน 82 ชนิด จากจำนวนสัตว์ดังกล่าว

